

5
CÉNTIMOS

SETMANARI BILINGÜE, SATIRIC Y DE BON HUMÓ

¿Perque tornam?

¿Perque tornam? Vataquí sa pregunta que de segü tothóm desitja veure contestada, uns radiants de satisfacció, altres tremolant com a fuyas de poll y mols extranyats d'aquesta sorpresa.

¿Perque tornam? Idó nòltros tornam per despertá s'insomni en qu'es troba sumerjits'acaudalat poble de Sòller. Tornam perque veim qu'a Sòlle no hey ha prensa. *El Pueblo*, ha quedat suspés después de molts d'años de batalla rompiment llanzas cuantre es pits d'es mauristas. *L'Heraldo de Sòller* y el *Sòller* es pitjó que si habitassem amb muts Tenen per Deu s'estidora, y fan sempre seguit *sangrias* a sas columnas de tots es periódics qu'els se van per devant ets uys. Y en vista d'aixó nòltros mos hem proposat omplí es *vacio* qu'aquesta prensa sollerica a deixat sense omplí. Y aquí tenu es teorema explicat. Aquí comprendeu perque hem tornat agafa *nuestra mágica pluma*, com aquell qui diu.

Además, y no és de broma, sabreu que tornam per no tòca cap persona particulá de Sòlle (amb sos demás pobles es Corresponsals comanden), així es que sollericas poreu fé cuant vos venguí a gust, y podeu está seguras qu'EN XERRIM no sa posará amb voltros. Volem a tota costa essé amics y simpáticos amb sas sollericas.

Y voltros angeléts ¿qué fereu? ¿Mos estimareu? De segü que sí.

Ala idó amics fins a s'últim estrem. Amb so vòstro permis mos posam sa berretina, y esperam qu'es públic solleric, contribuirá amb sa seua voluntat perque és nou ideal qu'empren aquest setmanari sigui un éxit.

DESDE PALMA

El Martir del Ayuntamiento

¿Y luego dirán que en la actualidad no hay mártires ni santos?

La prueba de que no se agotó aún el martirologio la teneis en don Pedro Martínez Rosich exindiano, expetrolero y, mejorando lo presente, cabeza de turco de Suaus ladinos, Bisbals justicieros y Obradores jocundos.

Don Pedro Martínez Rosich *in illo tempore* erigua su pequeña y redondeada figura en su *santo santorum* de San Juan 20, Palma de Mallorca, ni envidioso ni envidiado y mataba el tiempo contando plata, despachando buques y haciendo pinitos literarios que a lo peor resultaban de pura lata. ¡Dichosos, para Don Pedro, aquellos tiempos en que su pluma de plomo escribió con zumo de adormideras un viaje de Palma a Constantinopla y de Constantinopla a Palma.

Pero don Pedro quiso subir y se agarró a la política como podía haberse agarrado a un clavo ardiente. Y discursó con Maura y hasta fué Excelentísimo señor, lo cual, en los presentes tiempos, tiene menos importancia de lo que a primera vista parece.

Como todo llega, llegó también la época de los desengaños y don Pedro, de momento, pareció que despreciaba hasta la murga liberal,

mucho más desacreditada que la propia murga gaditana y no lo vimos ya sino de higos a brevas haciendo de Bertoldo en un palquito del Teatro Balear o cuando las de Gomez daban un martes, mientras su obra literaria se intensificaba traduciendo filosofías alemanas o padeciendo bajo el poder de «La Vanguardia Balear» al entretanto que parecía feliz este hombre bueno que ahora y siempre no tuvo mas tacha que ser cursi, extremadamente cursi.

Es axioma que, cuando el diablo no tiene nada que hacer, se entretiene matando moscas con la cola y don Pedro, porque no tenía nada que hacer, dejó tamaño al entretenimiento del diablo, se hizo concejal y como una desgracia nunca viene sola le hicieron alcalde popular como lo podrían haber hecho archipámpano.

Y de ahí que hoy tengamos al pobre don Pedro, manteado por el propio Gamarra, el sereno honorario y ordinario y heroe del perrito de un día, al pobre don Pedro convertido en cabeza de turco de unos y otros, de los *bunos* mas que de los otros, alzándose Don Pedro el Justiciero para resultar a la postre un Don Pedro el del Puñalet con vistas al contubernio de los vivos o de los *vivos*, sirviendo de chacota a la generación que sube y a la que baja que en comun le toma el poco pelo que aún hace equilibrios sobre su craneo de hombre sincero al oír las patrochadas de don Bernado, los arpegios de Bisbal, los equilibrios de Suau o el *tautum ergo* de Llompart.

Allá va don Pedro tomando en serio el triste papel que representa, convirtiéndose, como don Quijote, en madrugador para cazar gazapos municipales y tomar los molinos de viento por chupadores de arbitrios y componedores de contratos. Y el pobre don Pedro suda tinta creyéndose el paladín de la razón, en competencia con Bisbal, y las carcajadas se oyen desde Llorito cuando, creyéndose un Demóstenes, golpea su mesa con una fuerza digna de mejor causa y exclama, ante sus compañeros de Consistorio, que son profesores en gramática parda:

—Señores: Hoy que es fresco.....

JIMENEZ

¿QUIN ES S'ASE?

Contan sas crónicas qu'en témps antic hey havia un senyó molt ric que s'havia casat tres vegadas y encara no havia tengut cap infant.

Tantes ganes en tenía qu'un día aná a Lluch y vá prometa a la Ma e de Deu, que si li enviava un infant el s'en duría an es camp, no fentli fé altre'cosa més que resá per ella hasta que cumplís déu anys.

¡Bón redefosca! ¡éll v'assé pitjó que posá oli a un llum! D'escap de devés un any vá neixe a qu'aquést senyó un ninet ros com un fil d'ó y y mes hermós qu'un bon coní rostít.

Cuánt comensá a teni coneixement bastant per sebre lo qu'és deya, es senyó el s'en dugué an es camp, sense més compañía qu'él y una veyá qu'anava cada día a sercá es que menjá a Ciutat.

Es nin aná tornant gran y pegant panxadas d'oracions arribá an es déu anys.

Es senyó el s'en maná a Palma amb s'idea de posarlo a un Cólegit, pero així com desde petino fé més que resá, era un ignorant acabat, y volia antes de ferlo aná a escola, ilustrarlo un poc.

Y en efecte el s'en dugué a pessetjá pes carrés de Palma.

—¿Veus alló nin?, li deya s'ompare.

—Si.

—Idó an alló li diuen un carruatje. ¿Veus alló altre? Ido alló es una sabateria. Alló una botiga de vendre. Alló un omnibus.

Amb aixó arribaren a un carré qu'hey havia un aset amb un carro, y a dins es carro un carreté que flastomava com un dimoni boyet.

—Veus aixó —tornava dirli s'ompare.

—Si.

—Idó aixó es un carro amb un ase.

Y vent es crits d'es carreté s'aturaren per veure lo qu'era.

—¡Mala bruxota! ¡Xafarrango! ¡Noninguna! ¡Cá palut! ¡Sinvergüenza! ¡Cames tortas! ¡Care de formatje! deya es carreté dirigintse a un balcó tancat.

Es nin vent aquell escándol que movía, aquell ordinari, dirigintse a s'ompare li demana amb tota sa seva ignoranci:

—Digui mumpare, ¿quin es des dós s'ase aquell que té quatre potas y tira an es carro o aquell que crida a dedins?

PEP NOY

XERRIMADES

Ja heu son entusiastas amb EN XERRIM es nostros veynats des carré de sa Lluna.

De seguida saberen qu'es primé dissapte de juliol tornava sorti EN XERRIM, ja projectaren per doná més realce a sa aparició fé aquést any una *festa callejera*.

Y de que no hey faltás cap número des que hey heurá.

EN XERRIM, aprecia de bon deveras se inmarrescudá atenció qu'han tenguda es seus veynats amb obsequi seu.

Pareix qué sa Comisió «Pro-Obreros» ja va de capa caiguda.

Es batle está fent es papé de Toni.

En Bauzá poñintse es nás.

Es directós de periódics fent castells al aire.

Es presidents de Sociadats diguent que sí.

Es Pallisé cap batut y cara alegre, y amb so projecte d'es bonos de 20 cts. amb sas mans.

Nòltros amb sa boca badada.

Y es poble patint fam.

APalma que s'aigo vá tan escasa, sempre seguit veys carros qu'están regant sa vía pública.

A Sòlle que sa pert la mar d'aigo, veys sa vía pública més seca que sa bóssa d'un quebrat.

Y si estau per sa filosofia ja li podeu envelé.

¿Y d'es torrent de sa plassa que mos na deys? Diven que de qui deu mesos ja estará tapat.

Ara li fan es manec.

ES NOSTROS REGALOS

Lo qu'és a nòltros en cuant a jenerosidad ningu mos muya es n's de saliva, malament per sa nostra bossa hey hagui criadero de cucs.

Per comensá regalarem cada setmana a nes nostros lectós un folletí, contenguent noveletas serias y satíriques.

Aquesta semana ja comensam regalant es mencionat folletí, que contendrá una hermosa Novela titulada *Margalida* debuda a sa ploma d'es nostro redactó Pèp Calatayud Jofre. Pero ¡huep! no vos penseu que sigue una novela d'aquéstas cómicas ¿eh?, pues malament s'auto sábigue agafá sa ploma y fé riure a un hòmo que tengui sogra, també sap aná pes camí serio que ha estat es qu'ara ha pres, per aquèsta novela.

En tení sa novela publicada le encuadernarem gratis, amb una lujosa tapa a un o sis o set, o vuit colós, segóns sa ganduelria d'ets impressós.

Sas personas qu'estigan fora de Sólle podrán entrega es folletins per encuaderná, a s'individuo que nòltros designem.

Nòltros ferem tot cuant mos venga a má per dú contents a n'es nostros suscriptós, y esperam qu'ells correspondrán an es nostros esforsos.

ES NATURAL

—Que no callas nonigú de dirme aquets paraulots; aixó no'heu diven atlots petits y guapos com tú.

—A vos molt poc vos importa.

—Mirau aquest desquerat, fa quatre días qu'és nat y ja té llengo tant forta.

—Anau, veyota pussera.

—¿No saps de qu'está privat qu'un nin de sa teva edat flastomi de tal manera?

—Bono idó, deixaume aná y no vos poseu amb mí.

—Si tornas contestá així el Bon Jesús no't voldrá

—Ni importa — ¡Oh Bon Jesuset!

Jo vos deman per favó de qu'el perdoneu, Senyó per qu'és un innocentet.

Que te pareix innocent, si t'hompate sentia.

¿Qué te creus que te faria?

—Pues res adsolument.

—Te deixaria ablanit.

—Al contrari; si hem sentia segurament d'alegria ballaría un més seguit.

—Pues deu essé un bon bergant deu se un homo sense fetje,

un sacrílec, un eretje, un judió o protestant.

—Mumpare es un bon cristiá y va a missa cada día.

—¿Perque dius que ballaría si et sentia flastomá?..

—Perqu'és sort de nin petit y si ara me sentia un més seguit ballaría perque de segú qu'heuria.

tornat recobrá es sentit.

N'URBANO

France, July 1918.

De sa Regió

DE SA POBLA

Cuant es Corresponsal d'EN XERRIM a Sa Pobra, emprengué aquella campanya de l'añy passat y la sostengué amb valentia, potsé v'assé massa fort amb algún calificatiu, tal vegada es látigo de sa crítica s'aficá massa endins, pero may, já may, fonc es nostro objecte mortificá ni molestá en lo més mínim a ningú personalment. Mos dirigirem an es Batle o an es Secretari o an es Jefe de partit, etc., però may a D. Juan de Masana an el Sr. Marqués, an el metje Comas, etc. Es nostro objecte era adressá lo tort, compondra lo espenyat, doná remey an es mal, treure vicis y sembrá virtuts.

Amb molta satisfacció anavem vent qu'és nostros trabais y tribulaciós, en forsa de sacrificis y perseveranci, conseguim alguna cosa y com que tot heu feim *por y para* Sa Pobra, perque som poblés, mos davem per ben pagats.

Vengué amb mal hora sa crisis d'es papé y amb EN XERRIM tengué que desapareixa aquella campanya moralisadora, aquella veu que cridava ben fort sa veritat precisament perque *Las verdades son amargas*.

Libres d'aquesta amargó es dolénts per aprofitarse s'alsaren y ... ¡vaja si s'han aprofitats!

Durant aquèst temps de forsat silenci, es partit d'es *Comodóns* abandoná voluntariament es podé amb mans de don Bartomeu y los *suyos*.

¡Y quina desgraci per sa Pobra!

Comanda una cuadrilla y an ets individuos d'aquesta cuadrilla los senyala es poble en so dit com lo mes vil, baix y ruin que trepitja la terra. Comanda aquell qu'havía promés mils de pessetas an en *Gelat* pe llevá d'esmitx a don Ignaci y an en *Neca*.

En gent d'aquesta mena comensá es partit liberal a governá a Sa Pobra.

Es Jefe, es aquell qu'és fé President d'es Sindicat o *Rey de los Tontos*. Ayuy es Sindicat ja no es res per ell.

Aré ja és Batle; y fins are, tot cuant ha fét ha servit per fé bo es seu antessésó. An aquell el criticarem molt, però s'actual, encara no l'hi arriba ni siquiera a ses solas de ses sebates y ja heu anirem demostrant perque an EN XERRIM no el comprarán.

Es dos fets de qu'ell, es batle, es dona mes tó son: —I. Havé iluminat molt sa casa de la Vila *per defora*. (Per dedins no hey ha haguda tanta fosca may). —II. Haversé penjat pes coll unas vetas iguals a ses que dú es metje Marron an es calsons.

Y aquí punt y final.

DE MANACÓ

Lo qu'és per aquí en pasen cent per un passol.

Fá cosa d'una temporada qu'una nit estaven jugant al *tute* un subje ta y una subjecta pes *Barrancar*, y estant tot dos en sa més completa tranquilidat, mentres es subjecte amb cuestió hey anave per acusá las 40, de repente (badau bé ets uys) si presentá es duenyó de la casa y ¡re-cristina jermanets! ¡quina sorpresa més colosal!

Es *gorrió* agafá rápidamente es *breguè* en sas dues mans y sense podé encendre es *garrotín*, vá emprenda tal vol per sa porta d'es corral qu'aná a pará a un carré de derrerera, deixant a sa seua companyera amb la mar de confusions.

Ara podeu pensá si v'assé llestissima sa segona part d'es dos *conyugues* qu'a 3 kilòmetros de sa casa en cuestió se sentian es crits de piedat y misericordi.

UN PARROQUIÁ

DE BINISALEM

D'aquèst poble mos citan un fet qu'és digne descriure amb letras de motlo.

Consisteix en que una pareya amorosa v'aná per los damunts, y com que s'adaji diu bastant clá que s'ocasió fá pecá, pecaren, pués s'atoparen amb un cireré de sarró ben carregat de cireras grossas y dolsas com la mël, y en comensaren a menjarné, y cirera vá cirera vé (apesá qu'ella estave un poquet empagada), y de resultas de enviarsé es pinyol, aplegá un tal panxó, que per cert se trobá molt malament, que segóns notícias frescas d'aixo d'es pinyo .... ¡li ha pegat una tal revenguda que li será indispensable emprendre un viatge cap a París, y si per allá l'aplegan amb una bomba, bé podrem dí qu'heuria estat *«doble cañonazo»*.

UN CURANDERO

DE ESPORLAS

San Pera va tení en conta es no rés que l'añy passat es nostro *excelentissim* batle, el volta fé, fent sas festas per San Marsal. Comensá per venjarsé d'ets esporlarins. ¡Y com v'assé! Pues cuant presenciaven sas corregudas, y anaven a corre es pollastre y sas bistis, ¡patafluf! San Pera amollá es grifóns y me doná un xubasco que deixá en remuy sa ròba y s'esquena d'ets espectadós. (Alerta a sas pulmonías). Y sa segona venjansa de San Pera ¡no sabeu quina v'assé! Idó v'assé així. San Pera tornant pensá amb so no rés qu'el volta fé es batle amb cuestió, digué: — ¡Ah nonigú! ¡Ten feré una! Y lo que fé no heu sabem lo que pot temps des-

pués certs senyós y entre ells varios concejals, de Esporlas, escandalisavan qu'és batle era un no res, y que qui comendava a Esporlas era un d'ells (no volem dí qui) ¡Y es batle! Tocant el violón. Volem dí deixant que xerrassin sense posarhó amb regla.

Sa música d'enguany v'assé milló que sa de s'altre. ¡Grasias a tots es coixos qu'habitan a París!

Cuant encantaren sa Barraca hey hagué un altre *desplomament* a demunt *s'alta* dignidat d'es dignissim Alcalde d'Esporlas. Ell encantá sa barraca, com es costum veyá y amb so preu de s'encant com també es costum, hey entrava es llum qu'empleavan a sa barraca. Cuant está llest, y es duenyó d'ella heu tengué tot arreglat si presentá cert senyó d'es que deyan ques batle no era rés, diguent an es *barragué*, qu'havía de pagá es llum d'es seu conta. ¡Oh, ell entra amb so preu de s'encant! digué él, — ¡Qui heu ha dit? — Foy es batle. — Es batle no comanda an aquest poble.

¡Deu mos salv d'un mal de ventra com aquest! ¡Y es batle! direu vòltros. Ydó fent es ridicul, sense posá coto a tals abusos.

An es ball hey hagué gran animació, estuguedat y gomits per llarc. Figuraúvos que per colocá sa gent hey feren aná es fossé. ¡O Deu des tróns y de sas cabras biscas! ¡Qué barbaridad!

Y en fin per acabá acabarem, apesá que teguem que dí un avenc de coses mes.

UN ESPORLARI

DE MURO

8.000 duros al minuto—Si es bo sebre sumá

Lectós: lo que vos vaitx a conta no es més qu'un cuento, però heu de sebre qu'hey ha cuentos que son tota una mentida, y cuentos que de mentida no en tenen més que lo que no diven. D'aquesta clase es es que vos veng a conta y que vos comensaré ara mateix si Deu heu vol y si el Rector de Muro no heu pren molt malament.

Antes de tot per podé entendre bé es cuento será bò que mos fassem carrec des iloc ahónt se vá desarrollá sa escena. Va essé a un poblet de molt allufy que sa diu.....(sempre ho voreu; cuant un se vol recordar d'una cosa llevonsas no s'en recorda) que sa diu..... que sa deya..... un nom com a Muro..... o Morro..... o Marro..... una cosa així poc més o menos; si heu he dí cert no heu diré perque sa padrina cuant mo va conta ja no tenia casi dents, y moltas sílabas li foijen de dins sa boca, pero lo que record és qu'era un nom molt parecut an aquèsts que vos he díts. Si p'el cas hey hagués algún curiós an aquí li interesás sabre aqueix nom li aconseyam adressi un *besa las manos* al Sr. Rector de Muro, y aquèst amb sa seua estremada amabilidat de segú qu'a volta de Correu li contestará posantlo al corrent de tot cuant l'interesi. Aquèst cuento com podeu veure, es molt llarc y tendrem que publicarlo amb serie com qui fé cine an es Centro un poc cada día.

Dissapte qui vé comensará es cuento.

NICK KARTER.

DE CAMPANET

EN XERRIM avisa:

En primé lloc an es Corresponsal y colaboradós indicantlos que no perdin de vista an es poble campaneté y que procurin doná detalls de sas comedis que se celebran a dins es Consistori.

EN XERRIM avisa an es populá Miquel Crespi (a) Casetas, jefe y directó de sa defensa campanetera, digentli que de tant en cuant digui alguna paraula que de lo contrari, mos pensarem que no está bò: ¿o será que encara estau retjirat d'ensá qu'es carnicé batle vos vá desafia amb una má es mitx de sa plassa?

EN XERRIM també avisa particularment a cada un d'es duenyos de tendes, y tallés de esperdenyés, anunciandlos que d'aquí endevant esmendiguén sa seua conciençi subjectarsé an es preu de ses subsistencias *caso contrario..... ¡loverá!*

Y per acabá avisam (encara que no sia en papeleta) a tot s'Ajuntament, especialment an es batle carnicé, que los convé posarsé es barret a bon lloc de lo contrari.... EN XERRIM té bona llengo.

DE BUJER

Telegrama (Urgente)

«Junio, 28, 29 y 30 noche corral riña. pollo salta pared; grandes episodios cinem atográficos; detalles próximo sábado.—Corresponsal».

Avisam an es nostros lectós qu'aquesta setmana los regalarem el doble d'es folletí que los regalarem cada setmana si no mos fan malcriadesas.

Es motiu de tal generosidad es perque poguen tení d'un cop sa portada segona, y sa portadilla y quatre planes de texto a fi de que vos pogeu fé carrec de lo qu'és sa noveteta.

Es que no rebin es folletí qu'el reclamin an es Corresponsals o an aquesta Redacció.

SOLLER.—Tip. de Calatayud y Comp.